

ЄВРОАТЛАНТИЧНА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ: СТУДЕНТСЬКА РЕФЛЕКСІЯ ПРОБЛЕМИ

Ужгородський національний університет, Ужгородський факультет КНУКіМ, м. Ужгород

Студентська молодь є однією із найперспективніших соціальних груп українського суспільства. Її інтереси, цінності та вподобання формуються в рамках нової системи теоретико-методологічного та емпіричного рівня гуманітарних дисциплін вищої школи: філософії, етики та естетики, релігієзнавства, соціології, політології тощо. На сучасному етапі українського державотворення, на наш погляд, проблематика європейської та євроатлантичної інтеграції України повинна займати одне з суспільно-політичних зацікавлень нашої молоді. Тому предметом своєї наукової розвідки ми обрали саме студентську рефлексію проблеми євроатлантичної інтеграції нашої держави.

Об'єктом студії виступили студенти Ужгородського факультету Київського національного університету культури та мистецтв. У цій інституції на момент проведення дослідження навчалося 1 043 студенти. В основному це – представники ужгородської міської громади та інших населених пунктів Закарпатської області.

Застосувавши анкетну методику соціологічного дослідження, 19 листопада 2008 року нами було опитано 125 студентів цього навчального закладу. Це – студенти-тінейджери вікової категорії від 17 до 19 років. З усього числа опитаних 73 чол. є жителями міст (21 хлопець та 52 дівчат), а 52 чол. – мешканці сільської місцевості краю (15 хлопців та 37 дівчат). Тобто, серед респондентів на момент проведення опитування виявилось 36 представників чоловічої та 89 представниць жіночої статі.

Анкетування було здійснено на 1-3 курсах наступних спеціальностей та спеціалізацій: «документознавець, менеджер органів державної влади і управління»; «менеджер готельно-ресторанного бізнесу»; «менеджер-економіст»; «менеджер міжнародного туризму»; «дизайнер одягу»; «дизайнер середовища (інтер'єру, ландшафту)»; «перукарське мистецтво та декоративна косметика».

Метою нашого дослідження була спроба з'ясувати оцінку євроатлантичної перспективи України в студентському середовищі закарпатського обласного центру. У розрізі поставленої мети ми прагнули вирішити наступні завдання:

- 1) з'ясувати рівень зацікавлення студентами проблемами зовнішньої політики;
- 2) окреслити оцінки респондентів щодо майбутнього міжнародного статусу України;
- 3) визначити рівень готовності студентства голосувати на референдумі щодо вступу в НАТО;
- 4) виявити в респондентів розуміння специфіки структури НАТО;
- 5) проаналізувати студентські оцінки перспектив та наслідків вступу України до НАТО;
- 6) визначити рівень поінформованості респондентів щодо завдань та специфіки діяльності НАТО;
- 7) з'ясувати розуміння студентами суті російсько-грузинського конфлікту та його впливу на перспективи євроатлантичної інтеграції України;
- 8) висвітлити оцінку студентами факторів, які гальмують процес євроатлантичної інтеграції нашої держави;
- 9) дізнатися про студентські пропозиції та думки щодо проблеми входження України до НАТО.

Представимо результати нашого опитування у розрізі відповідей за критерієм місця проживання («місто-село»). Зауважимо, що на деякі запитання анкети респонденти давали декілька або не вказали відповіді на всі запитання, тому в нижче представлених табличних даних подаємо відсотки отриманих відповідей.

На запитання «Чи цікавитеся Ви проблемами зовнішньої політики України?» відповіді між представниками міського та сільського населення опитаних студентів розподілились наступним чином (див. табл. № 1).

Таблиця № 1.

Рівень зацікавлення проблемами зовнішньої політики України.

1. Чи цікавитесь Ви проблемами зовнішньої політики України?	Міське населення (58,4%)	Сільське населення (41,6%)
1. Постійно цікавлюсь	10,9%	5,7%
2. Періодично цікавлюсь	30,1%	30,7%
3. Цікавлюсь деколи	49,3%	42,3%
4. Зовсім не цікавлюсь	9,7%	21,3%

1. Як бачимо, доволі солідарними виявилися відповіді респондентів як міської, так сільської місцевості у рубриках «періодично цікавлюсь» та «цікавлюсь деколи» проблемами зовнішньої політики України. Це загалом засвідчує однотипну природу студентських зацікавлень будь-якої місцевості. Зазвичай молодь цікавиться питаннями, які стосуються музики, спорту, розваг, а не проблемами економіки та політики. Вважаємо, що рівень «постійного зацікавлення» представниками міст (майже 11%) можна рахувати досить високим. На цьому фоні дещо меншим виявляється відсоток сільських політично свідомих респондентів (5,7%). Контрастує й значний рівень аполітичності респондентів, які представляють сільську місцевість – 21,3% зовсім не цікавляться проблемами зовнішньої політики України. Серед представників міста – це майже кожен десятий.

Таблиця № 2.

Оцінка майбутнього міжнародного статусу України.

2. Який міжнародний статус, на Вашу думку, найкращий для майбутнього України?	Міське населення (58,4%)	Сільське населення (41,6%)
5. Нейтральної, позаблокової держави	16,4%	15,3%
6. Члена НАТО	31,5%	41,3%
7...Члена оборонного союзу із Росією та іншими державами СНД	38,3%	25%
8. Країни, яка повинна відновити свій попередній статус ядерної держави	10,9%	12,5%
9. Регіонального лідера в структурі подібній до ГУАМ	2,9%	5,9%

2. У таблиці № 2 представлений розподіл думок респондентів щодо майбутнього місця України в системі міжнародних відносин. Опитана студентська молодь виявилася фактичним відзеркаленням розгубленості українського суспільства щодо міжнародним статусом своєї держави. Цікавим фактом є більша кількість симпатиків НАТО на селі (41,3%). В той же час представники міста схильні до проросійського вектору зовнішньої політики України та створення оборонного союзу з іншими державами СНД (38,3%). Серед представників сільської місцевості – це кожен четвертий. Щодо слабкої орієнтації студентства в міжнародній політиці свідчить і той факт, що під час опитування окремі задавали питання: «Що таке ГУАМ?».

3. Теза про більш оптимістичне сприйняття НАТО серед молоді на селі ілюструє нижче побудована таблиця № 3. Отже, за вступ України до НАТО готові віддати свої голоси 34,6% студентської молоді, яка мешкає в сільській місцевості. Проти налаштовані 19,2% респондентів цієї ж категорії. Поряд з цим представники міста найбільш рішуче налаштовані голосувати проти НАТО – 32,8%, «за» - 30,1% опитаних.

Таблиця № 3.

Рівень готовності голосування на референдумі.

3. Якби наступної неділі відбувся референдум щодо вступу України до НАТО, як би Ви проголосували?	Міське населення (58,4%)	Сільське населення (41,6%)
10. За вступ до НАТО	30,1%	34,6%
11. Проти вступу	32,8%	19,2%
12. Не брав би участі	24,7%	28,8%
13. Важко відповісти	12,4%	17,4%

Загалом вражає рівень загальної аполітичності та абсентеїстських настроїв серед молоді, особливо з числа сільської місцевості. Так, 28,8% респондентів, які представляють сільську місцевість не брали б участі в такому референдумі, в 17,4% взагалі важко відповісти на таке питання. Деякі менші показники серед мешканців міста, відповідно – 24,7% та 12,4%.

4. Відповідь на питання, чому серед молоді панує така аполітичний настрої, дають студентські відповіді щодо розуміння специфіки структури НАТО. Досить значна кількість респондентів вказали, що їм важко відповісти на це питання (28,8% серед представників сільської місцевості та 25,6% серед жителів міст). За радянською традицією 18,8% представників міста та 17,4% села вважають Північно-Атлантичний альянс агресивним військовим блоком. Відповідно 15% та 23% вважають НАТО миротворчим блоком. Переважна ж більшість розуміє структуру НАТО як власне оборонного блоку (35,2% та 28,8%).

Таблиця № 4.

Розуміння специфіки структури НАТО.

4. Як Ви вважаєте, що таке НАТО?	Міське населення (58,4%)	Сільське населення (41,6%)
14. Оборонний блок	35,2%	28,8%
15. Миротворчий блок	15%	23%
16. Агресивний військовий блок	18,8%	17,4%
17. Важко сказати	25,6%	28,8%
18. Інше	5,4%	2%

Принагідно зауважимо, що представники міської місцевості сформулювали більш як у два рази власних міркувань про природу НАТО. Студенти пропонували наступні власні міркування про структуру НАТО:

- «військова організація»;
- «тоталітарна ширма Америки»;
- «миротворчий блок із легкою агресією»;
- «деколи добрий блок, або тепер недобрий» тощо.

5. Більш як половина опитаної студентської молоді загалом скептично ставиться до можливої участі України в НАТО як гарантії збереження її територіальної цілісності та незалежності (див. табл. № 5,6). Досить солідарно респонденти вказують, що участь України у НАТО призведе до загострення відносин з Російською Федерацією. Особливо категоричні у цьому представники міста (42,4% повністю підтримують цю тезу, а 39,7% швидше згоджуються з такою думкою). Поряд з цим студенти схильні до того, що зі вступом у НАТО демократичні перетворення в Україні будуть розгорнутися більш динамічно (див. табл. № 5,6).

Таблиця № 5.

Оцінка перспектив вступу України у НАТО (міське населення).

5. Чи підтримуєте Ви такі судження?	Повністю згоджуюсь	Швидше згоджуюсь	Швидше не згоджуюсь	Повністю не згоджуюсь
Участь у НАТО є гарантією збереження територіальної цілісності та незалежності України	12,3%	35,8%	36,9%	15%
Участь України у НАТО приведе до загострення відносин із Росією	42,4%	39,7%	13,7%	1,3%
Вступ до НАТО сприятиме прискоренню демократичних перетворень в українському суспільстві	13,7%	46,5%	24,6%	9,5%
Вступ до НАТО прискорить процес євроінтеграції України	20,5%	45,2%	26%	4,1%
Вступ до НАТО зробить Україну однією із мішеней міжнародного тероризму	20,5%	31,5%	39,7%	5,4%
Участь у НАТО зобов'яже українських військових брати участь у спільних військових операціях	38,3%	39,7%	16,4%	2,7%
Участь у НАТО потребуватиме великих витрат державного бюджету України	32,8%	42,4%	17,8%	4,1%

Таблиця № 6.

Оцінка перспектив вступу України у НАТО (сільське населення)

5. Чи підтримуєте Ви такі судження?	Повністю згоджуюсь	Швидше згоджуюсь	Швидше не згоджуюсь	Повністю не згоджуюсь
Участь у НАТО є гарантією збереження територіальної цілісності та незалежності України	21,1%	23%	28,8%	23%
Участь України у НАТО приведе до загострення відносин із Росією	26,9%	48%	15,3%	5,7%
Вступ до НАТО сприятиме прискоренню демократичних перетворень в українському суспільстві	19,2%	28,8%	36,5%	7,7%
Вступ до НАТО прискорить процес євроінтеграції України	21,1%	44,2%	25%	9,7%
Вступ до НАТО зробить Україну однією із мішеней міжнародного тероризму	19,2%	13,4%	50%	13,4%
Участь у НАТО зобов'яже українських військових брати участь у спільних військових операціях	28,8%	34,6%	19,2%	11,5%
Участь у НАТО потребуватиме великих витрат державного бюджету України	25%	48%	19,2%	5,7%

Таблиця № 7.

Оцінка наслідків вступу України у НАТО.

6. Вкажіть, до яких наслідків, на Вашу думку, приведе вступ України до НАТО?	Міське населення (58,4%)	Сільське населення (41,6%)
47. До посилення напруженості в українському суспільстві	49,3%	38,4%
48. Може знищити українську військову промисловість	23,3%	11,5%
49. Україна матиме більший авторитет на міжнародній арені	50,6%	51,9%
50. Це дасть гарантії безпеки України	16,4%	28,8%
51. Дасть змогу модернізувати українську армію	30,1%	28,8%
52. Може привести до втрати Україною суверенітету	27,4%	19,2%
53. Сприятиме розвитку української економіки	31,5%	30,7%
54. Сприятиме залученню іноземних інвестицій	30,1%	44,2%
55. Це нічого не дасть	16,4%	23%

Більше 65% респондентів згодні з тим, що вступ до НАТО прискорить процес євроінтеграції України. Разом з цим більшість опитаних свідомі того факту, що участь у НАТО передбачатиме великих державних витрат державного бюджету та зобов'яже українських військових брати участь у спільних військових операціях (див. табл. № 5,6).

Більша половина опитаних респондентів, представників міст, схильні до думки про те, що вступ України до НАТО призведе до поширення міжнародного тероризму на теренах країни. Представники сільської місцевості в своїй масі (63,4%) заперечують таку перспективу євроатлантичної інтеграції України.

Опитана молодь (50,6% представників міст та 51,9% сіл) констатує, що зі вступом до НАТО Україна матиме більший авторитет на міжнародній арені. Водночас застерігають, що це може призвести до напруженості в українському суспільстві (див. табл. № 7).

Порівнявши оцінки ймовірних наслідків вступу України до НАТО серед жителів міст та сіл краю, можна стверджувати про більшу схильність міських жителів до негативних оцінок євроатлантичної інтеграції. Так, тільки 16,4% респондентів – жителів міст вказують, що вступ до НАТО дасть гарантії безпеки України. Серед представників сіл таких вже 28,8%. Якщо 23,3% серед міського населення стверджують про перспективу знищення української військової промисловості, то серед жителів сіл таких лише 11,5%. Якщо 27,4% міських респондентів констатують про перспективу втрати Україною суверенітету, то серед сільських жителів таких вже 19,2%. Це ж стосується оцінки залучення іноземних перспектив в економіку України (див. табл. № 7).

Таблиця № 8.

Рівень поінформованості щодо завдань та діяльність НАТО.

7. На скільки Ви добре поінформовані про завдання і діяльність НАТО?	Міське населення (58,4%)	Сільське населення (41,6%)
56. Добре	9,5%	9,6%
57. Дещо знаю, але недостатньо	67,2%	65,4%
58. Практично нічого не знаю	12,3%	13,4%
59. Важко відповісти	11%	11,6%

Зауважимо, що студенти проявили непослідовність та двозначність у своїх оцінках наслідків вступу України у НАТО, що добре засвідчує табл. № 7. Респонденти як підтверджують, так заперечують економічні та військові переваги України внаслідок вступу до НАТО. На нашу думку, дається взнаки непоінформованість студентства з питань євроінтеграції. Яскравим свідченням цього є 55-та рубрика (див. табл. № 7).

6. Власне самі студенти оцінили свій рівень поінформованості щодо НАТО доволі низько. Принагідно зауважимо, що відсотки опитаних у розрізі «місто – село» майже збігаються. Майже кожен десятий вважає, що добре поінформований про Північно-Атлантичний альянс. Однак більшість респондентів вважають, що недостатньо знають про цю міжнародну організацію (див. табл. № 8). Четвертина опитаних загалом визнають, що практично нічого не знають про НАТО або ж їм важко відповісти на це питання.

7. Одним із наших завдань було з'ясування розуміння студентами суті російсько-грузинської війни 2008 року на євроатлантичні перспективи України. Результати виявилися прогнозованими – окрема частина опитаних взагалі не вказала відповіді (див. табл. № 9). Особливо це стосується сільської молоді (15,4%). Більшість респондентів схильні до того, що збройний конфлікт між Росією та Грузією проілюстрував для України урок – потрібно рахуватися з економічно та військово сильнішим північно-східним сусідом.

Зрештою респонденти розцінили вплив російсько-грузинського конфлікту як такий, що призвів до посилення антинатовських настроїв в українському суспільстві (23,3% серед жителів міст та 30,7% сільських жителів).

Незначна кількість міських респондентів (2,7%) та дещо більше сільських опитаних (11,5%) вказали, що цей конфлікт заклав основи для більш динамічної інтеграції. Парадоксально, але тільки 9,7% респондентів із сільської місцевості та 23,3% з міст вказали, що російсько-грузинська війна сприяла посиленню пронативських настроїв у громадській думці. Таку ситуацію ми можемо пояснити двома факторами: по-перше, це елементарна необізнаність із подіями поза межами України; по-друге, це наслідок інформаційної війни з боку Російської Федерації. Як відомо, інформація про події серпня 2008 року в Південній Осетії та Абхазії на

українських телеканалів (на відміну від мережі Інтернет) подавалася в основному з російських мас-медійних ресурсів.

Таблиця № 9.

Оцінка впливу російсько-грузинського конфлікту на перспективи євроатлантичної інтеграції України.

8. Яким чином, на Вашу думку, вплинув російсько-грузинський конфлікт на перспективи євроатлантичної інтеграції України ?	Міське населення (58,4%)	Сільське населення (41,6%)
60. Заклав основи для більш динамічної інтеграції	2,7%	11,5%
61. Затруднив цей процес, бо зараз необхідно більше рахуватись з позицією Росії	47,9%	32,7%
62. Привів до посилення пронаївських настроїв у громадській думці	23,3%	9,7%
63. Сприяв посиленню антинатівських та проросійських настроїв	23,3%	30,7%
Немає відповіді	2,8%	15,4%

Таблиця № 10.

Оцінка факторів, які затрудняють процес інтеграції України в НАТО.

9. Що саме, на Вашу думку, найбільше затрудняє процес інтеграції України у НАТО?	Міське населення (58,4%)	Сільське населення (41,6%)
64. Протистояння в українській владі	45,2%	36,5%
65. Відсутність реальних демократичних перетворень	24,6%	26,9%
66. Негативне ставлення до НАТО у більшості українського суспільства	46,5%	48%
67. Вплив Росії	45,2%	48%
68. Непослідовність українського керівництва та відсутність політичної волі	30,1%	38,4%
69. Недостатність зусиль з боку керівництва НАТО	9,6%	17,3%
70. Низький рівень поінформованості населення про НАТО	41%	46,1%
71. Інше	2,7%	-

8. Оцінюючи фактори, які гальмують процес євроатлантичної інтеграції нашої держави, студенти, знову ж таки, звернули увагу на вплив Росії та негативне ставлення до НАТО у більшій частині українського суспільства. Окремий акцент – це оцінка української політичної еліти, її непослідовність та протистояння, які теж затрудняють процес інтеграції в НАТО (див. □ абл. № 10). Поряд з цим студенти вказали на низький рівень поінформованості населення про НАТО (41 % серед жителів міст та 46,1% сільських жителів).

9. Цікавим є факт, що серед респондентів, які представляють міське населення було сформульовано 41 пропозицію (56,2 %) або різних думок щодо проблематики входження України до НАТО, а серед сільської категорії лише 19 пропозицій (36,5 %). Більшість з них неконструктивні, негативного тону. Загалом їх можна умовно поділити на дві групи: 1) антинатовські лозунги; 2) ескапістські (від англ. escape – втікати, рятуватись) настрої.

Відзначимо, що тільки в трьох випадках із 125 опитаних зафіксовані пронатівські думки:

1) «Україна має стати членом НАТО, як би це важко не було і доказати Росії, що ми не гірші за неї. Україна буде членом НАТО!!!»; 2) «Розірвати всі контакти з Росією»; 3) «Я підтримую вступ України в НАТО».

Висновки. Підсумовуючи вище проаналізований та проілюстрований матеріал, можна зробити ряд висновків.

Таблиця № 11.

Найбільш поширені серед респондентів пропозиції та думки
Щодо проблеми входження України до НАТО.

1. Антинатівські лозунги	2. Ескапістські настрої
<ul style="list-style-type: none"> • «Я не хочу в НАТО. Мені і зараз непогано живеться»; • «НАТО – ні! Про це немає що говорити»; • «Я проти, щоб Україна вступила до НАТО»; • «Однією з найважливіших проблем будуть гострі відносини з Росією!»; • «Я не хотів би, щоб Україна входила в НАТО. Мені ближча Росія»; • «Україна повинна залишатися нейтральною державою»; • «Проблема у нашій владі!»; • «Я категорично проти вступу у НАТО»; • «НАТО геть!»; • «Не потрібно нам НАТО!!!»; • «Опалення краще би включили, а не НАТО»; • «Переобрати Президента». 	<ul style="list-style-type: none"> • «Мені все одно»; • «Мене це не цікавить»; • «Немає пропозицій»; • «Питати думки у народу треба»; • «Важко відповісти»; • «Думок немає, тому що в НАТО не хочу!»; • «Без коментарів».

По-перше, опитана студентська молодь загалом презентує аполітичний сектор закарпатського соціуму. Внаслідок цього ряд відповідей на запитання анкети були для окремих респондентів доволі складними або незрозумілими, що й призвело до двозначних тлумачень оцінки міжнародного статусу України.

По-друге, можна припустити, що кількість симпатиків євроатлантичної інтеграції в молодіжному середовищі зосереджені в сільській місцевості. Для міських жителів, особливо обласного центру м. Ужгорода (можливо через поліетнічне середовище – М.З., П.Л.), більш вираженими є проросійські настрої.

По-третє, серед опитаних третина (від 30 до 35 %) позитивно схвалює євроатлантичний вектор України та готова до голосування на референдумі з цього приводу. Переважна ж більшість або голосувала б проти або не з'явилася на голосування.

По-четверте, студентська молодь слабо обізнана з специфікою структури НАТО як військово-політичного блоку. Думки респондентів представлені дисперсно, а біля 1/3 взагалі важко сказати щось з цього приводу.

По-п'яте, оцінюючи євроатлантичну перспективу України опитані звертають увагу на роль Російської Федерації як стримуючого фактору. Всі цьому контексті респонденти й оцінили вплив російсько-грузинського конфлікту 2008 року. Значне місце в таких оцінках, на наш погляд, має російськомовний мас-медійний простір.

По-шосте, на загал як засвідчили відповіді опитаних, тінейджерське середовище є малообізнаним з проблемами євроатлантичних перспектив України. Потрібна методична роз'яснювальна робота, адаптована до молодіжного сприйняття політичної інформації в поліетнічному середовищі Закарпаття.